

SBORNÍK
Státního okresního archivu
Přerov

Přerov 2014

Sborník Státního okresního archivu Přerov.
Vydal Zemský archiv v Opavě — Státní okresní archiv Přerov.
Přerov 2014.
Odpovědný redaktor Jiří Lapáček.
Počet stran 200.
Sazba a tisk Miloslav Flašar, Elan spol. s r. o. Přerov.
Počet výtisků 400.

ISBN 978-80-87632-20-8
ISSN 1214-4762

Obsah

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk Předmostí u Přerova. 120 let od objevu hrobového areálu lovců mamutů	5
Jiří Lapáček Kdy se narodil Karel starší ze Žerotína	13
Zdeněk Schenk, Jan Mikulík Zjišťovací archeologický výzkum zvonice v Dřevohosticích ...	16
Jiří Lapáček Církevní a školské poměry v Dřevohosticích ve starší době ...	30
Aleš Vohnický „Léta Páně koupil jest dům za sumu področní...“ Proměny ekonomických a sociálních poměrů obyvatel městečka Dřevohostice od konce 16. do začátku 18. století	49
Jiří J. K. Nebeský Interpretace erbů na souboru barokních soch v Hustopečích nad Bečvou	62
Miroslav Marada Moses Bruck a jeho místo v historii reformního judaismu	80
Jan Štěpán „Giganti“ nad Lipníkem v roce 1944	91
Petr Jirák Oběti Akce Kulak z blízkého okolí Kojetína	94
František Všeticka Přišel od řek babylonských	129
Milada Písková Ing. Jiří Lazebníček osmdesátiletý	131
Bohumír Kolář Český geograf a geomorfolog Ladislav Zapletal (11. 5. 1924 Přerov — 14. 5. 1999 Olomouc)	133
Jiří Lapáček Slavomír Kratochvil, první oběť domácího odboje za 1. světové války	142
O autorech	200

Jiří J. K. Nebesky

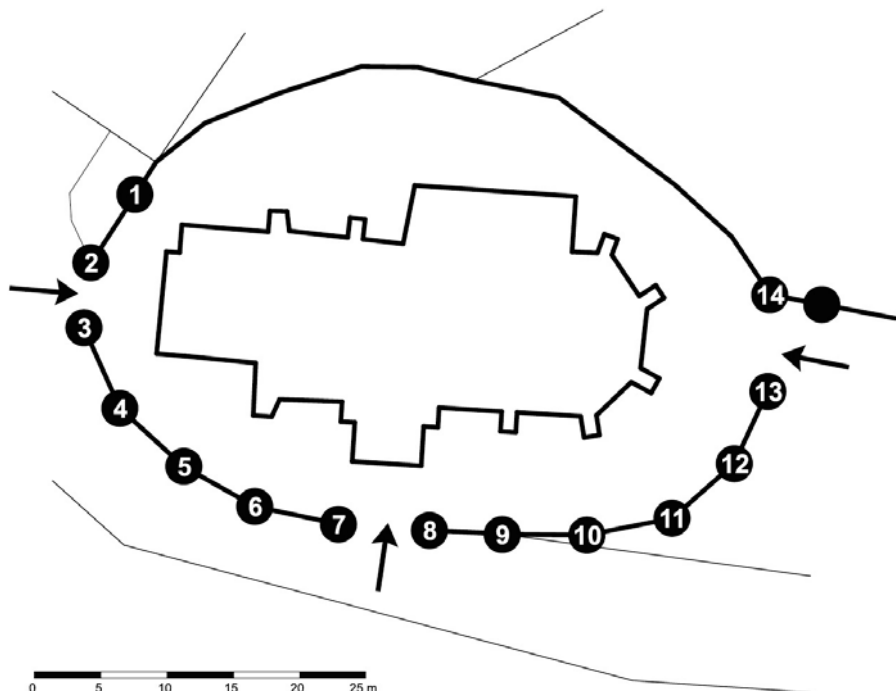
Interpretace erbů na souboru barokních soch v Hustopečích nad Bečvou

Soubor pozdně barokních či spíše rokokových soch na ohradní zdi kostela v Hustopečích nad Bečvou je regionálně známou a ojedinělou památkou, i když mezi klíčová díla moravského sochařství jistě nepatří. Publikované historické údaje o vzniku tohoto souboru jsou velmi sporé. Gregor Wolný v Církevní topografii Moravy uvádí: „*Kostel Povýšení sv. Kříže stojí takřka uprostřed městečka na bývalém hřbitově, který byl roce 1752 obehnan nákladem tehdejšího majitele panství Jana Nepomuka Podstatského a dalších dobrodinců zdi, na níž bylo umístěno 14 poměrně kvalitních pís-kovcových soch světců, které byly v roce 1839 dalšími dobrodinci zcela obnoveny.*“¹ Zdroj svých informací Wolný nezmiňuje. Zdá se však, že se opíral o dnes již nezvěstnou pamětní knihu hustopečské farnosti, kterou zmiňuje nepodepsaný článek publikovaný v letech 1904—1905. Ten ještě upřesňuje: „*Kostel po ohni z roku 1717 z polovice zbořený, dal roku 1752 obnoviti Jan Nepomuk Podstatský z Prusinovic a 14 sochami postavenými na zdi, již okolo kostela vystavěl, ozdobil spolu s přáteli svými.*“²

Tento text je vlastně jedinou skutečnou studií o památce, podrobným popisem i bystrou analýzou, jen na několika místech zatíženou omyly při identifikaci jednotlivých znaků. Zřejmě poprvé je zde také zmíněna místní tradice, „že veselice se hosté jeho někdy na zámku hrou, výhry své ukládali a pak je věnovali právě na porřízení“ soch. Pravděpodobně odtud si pak legenda našla cestu do krásné literatury — Čeněk Kramoliš (publikující ve stejném čísle sborníku) ji zbeletrizoval v povídce Kamenné sochy, otištěné v souboru Oživení mrtvých³ — a stala se tak neodmyslitelnou součástí takřka všech textů o tomto souboru soch. Údaje z široce beletrizované pověsti se dokonce staly předmětem historické analýzy,⁴ která samozřejmě dospěla k závěru, že Kramolišem uváděná jména donátorů-hráčů neodpovídají historické realitě a celkově lze pověst sotva považovat za věrohodnou.

Katalog: Nyní se seznámme se současnou podobou soch, resp. znaků, jimiž jsou opatřeny. Zatímco sochy jsou nejméně v devíti případech již jen kopiemi původních artefaktů, znaky na podstavcích jsou zřejmě originály (až na jediný případ) — většinou je zachován celý podstavec, v několika případech byl nahrazen kopií, do níž byly původní znakové desky znovu vsazeny. Určení jednotlivých světců, které poprvé uvádí zmiňovaný text z let 1904—1905, je dnes provedeno přímo na památce pomocí jmenných tabulek.⁵ Popis heraldické výzdoby doplňujeme genealogickými informacemi, jejichž celkové souvislosti osvětlíme následně. Pořadí soch od hlavního vstupu do kostela až k presbytáři:

Situční plán kostela Povýšení sv. Kříže v Hustopečích nad Bečvou se zakreslením jednotlivých soch na ohradní zdi hřbitova

1. sv. Antonín z Padovy (s Ježíškem) — současná socha je kopií, resp. novou realizací stejného námětu, z roku 1899.⁶ Mimochodem: co si máme přesně představit pod Wolného formulaci o obnovení soch v roce 1839, není dnes jasné, vždyť i pořízení kopií z roku 1899 je Bartovským uváděno jako „obnovení“.

Podstavec je opatřen znakovou aliancí⁷ s hraběcí korunou. Vpravo kůl provázený dvěma korunami (pravá je níže než levá), vlevo čtvrcený štít, v 1. a 4. poli paroží, ve 2. a 3. červeném⁸ poli dvouocasý přivrácený lev.

1 WOLNÝ, G.: *Kirchliche Topographie von Mähren*. I. Abtheilung, III. Band. Brünn 1859, s. 343—344: „Pfarrkirche zur Erhöhung des hl. Kreuzes. Sie steht fast mitten im Städtchen auf einstigen Friedhöfe, welcher im J. 1752 mit einer Mauer auf Kosten des damaligen Gutsherrn Joh. Gf. Podstatsky († 20. Oct. 1758 und wurde, laut Aufschrift auf einem vor dem Haupteingange noch 1806 gewesen Grabstein, ebendort bestatten) und anderer Wohlthäter umringt, wie auch mit 14 mitunter recht guten Sandsteingruppen von Heiligen, welche 1839 ebenfalls Wohlthäter vollkommen erneuern ließen, versehen wurde.“

2 (nepodepsáno), Umělecké památky na Valašsku, in: Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, 1904—1905, č. 12, s. 42—47 (reprint Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, 2009, s. 454—459); z novější textové produkce na toto téma stojí za zmínku monografie GREGOREK, J. — VAHALA, V.: *Hustopečské barokní sochy — jak je známe i neznáme*. Hustopeče nad Bečvou, 2007, zejm. článek Historie oprav soch, s. 51—56. Zde otištěný úryvek z restaurátorské zprávy dosud neúplněji identifikoval znaky na sochách. Digest monografie byl otištěn znovu v knize *Náš kostel Povýšení sv. Kříže 1611—2011*. Hustopeče nad Bečvou 2011, s. 35—60.

3 KRAMOLIŠ, Č.: *Oživení mrtvých — Veselé i vážné historické obrázky*. Olomouc, 1936, s. 31—47. Předtím též vlastivědný text Čeněk Kramoliš, Hustopečský pán, in: *Záhorská kronika*, VIII, 1925—1926, č. 4, s. 114—115.

4 KLECKEROVÁ, M.: *Skupina barokních soch v Hustopečích nad Bečvou*. Diplomová práce FF UP v Olomouci, 1973, částečně otištěno v knize GREGOREK, J. — VAHALA, V.: *Hustopečské barokní sochy — jak je známe i neznáme*. Hustopeče nad Bečvou, 2007, s. 69—70.

5 Ne všechna určení světů se dnes jeví jako jednoznačná, jedná se zejména o sochy č. 3, 7, 10 a 14. Svůj podíl na tom mají také částečně chybějící atributy.

6 BARTOVSKÝ, V.: *Hranický okres*. Brno, 1909, s. 196; Umělecké památky na Valašsku. In: Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, 1904—1905, č. 12, s. 45.

7 Znakové aliance jsou vždy tvořeny oválnými štíty.

8 Heraldická tinktura pole je na soše značena šrafováním.

1

2

3

4

Jedná se o znaky manželů Oty Amadea svobodného pána Skrbenského z Hříště (1720—1780) a Antonie hraběnky Podstatské z Prusinovic (1731—1773), svatba se konala 6. ledna 1757 v Hustopečích.

Ve znaku manželů evidentně chybí nad korunami ve štítě zrcadla, která se s korunami ustálila ve znaku Skrbenských z Hříště v 17. století.

Hodnostní koruna s devíti viditelnými perlami, která je použita u všech hustopečských znaků (s výjimkou sochy č. 10), odpovídá hodnostní koruně hraběcí, takže v případě této aliance jde o korunu nenáležitou (Skrbenští byli pouze svobodnými pány). V polovině 18. století však nebyla podoba hodnostních korun ještě ustálena a rozdílný počet perel je poměrně častý.⁹

2. Panna Maria Bolestná — socha je z pohledu figury umístěna na pravé straně vstupu ke kostelu. Podstavec neobsahuje heraldickou výzdobu, hlavním prvkem dekorativní výzdoby je mušle v kartuši.

3. sv. Marie z Magdaly — socha na levé straně vstupu ke kostelu, výzdoba podstavce je shodná se sochou č. 2.

4. sv. Šebestián — socha je kopií ze 70. let 20. století. Podstavec je původní a je opatřen znakovou aliancí s hraběcí korunou. Vpravo čtvrcený štít, v 1. a 4. poli paroží, ve 2. a 3. poli přivrácený dvouocasý lev, vlevo polcený štít, vpravo tři (0—3—0) doprava natočené srpy, vlevo korunovaná orlice. Jde o znaky manželů Julia Alexandra svobodného pána Podstatského z Prusinovic (1672—1758) a Anny Terezie Wagen svobodné paní z Wagenspergu (1681—1736), svatba se konala 3. března 1707 v Příboře.

Kvůli poškození kamenické práce není jednoznačné, zda orlice ve znaku Wagenů stojí na kopci, jak je někdy zobrazována, nebo nikoli.¹⁰

O hodnostní koruně platí, co bylo řečeno u sochy č. 1, k tomu dodejme, že Julius Alexandr Podstatský zůstal ve stavu svobodných pánů až do své smrti, zatímco jeho syn Jan Nepomuk byl v roce 1744 povýšen do českého hraběcího stavu. Dosavadní literatura usuzovala, že Julius Alexandr zemřel brzy po předání hustopečského panství synovi (1736), podle matričního zápisu však zemřel ve stejném roce jako syn, což mimochodem činí pochopitelným, že v roce 1753 mohl hustopečskému kostelu věnovat zvon.¹¹

5. sv. Vincenc Ferrerský — podstavec sochy je zdoben čtvrceným štítem, v 1. a 4. modrém poli paroží, ve 2. a 3. červeném poli přivrácený dvouocasý lev. Na štítě hraběcí koruna a na ní dvě korunované turnajské přílby, vpravo paroží, vlevo rostoucí dvouocasý lev.

Znak v této podobě obdržel Jan Nepomuk Podstatský z Prusinovic při povýšení do hraběcího stavu 28. listopadu 1744,¹² paroží bylo tehdy popisováno jako stříbrné a lev zlatý.

9 Srov. např. MÜLLER, K.: *Erbovní listiny v archivech Slezska a severní Moravy*. Opava, 2001.

10 KADICH, H. von — BLÁŽEK, C.: *Der Mährische Adel*, s. 169, tab. 120; bez kopce uvádí znak Ernst Heinrich Kneschke, *Deutsche Grafen-Häuser der Gegenwart*, II. Band, Leipzig 1853, s. 610—611.

11 (nepodepsáno), Nápis na zvonech na Záhoří a okolí. In: *Záhorská kronika* 7, 1911, č. 3—4, s. 42; MLČÁK, L.: *Znaky a pečeti na zvonech severní Moravy*. In: *Sborník z II. setkání genealogů a heraldiků*. Ostrava, 1984, s. 45; SAMEK, B.: *Umělecké památky Moravy a Slezska*. 1. svazek (A—I). Praha, 1994, s. 578 (576—579).

12 DOERR, A. von: *Der Adel der böhmischen Kronländer*. Prag 1900, s. 231; SEDLÁČEK, A.: *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*. Praha 1925, s. 50.

5

6

7

8

9

10

11

12

6. sv. Vendelín — těžko rozhodnout, zda atribut flétny (píšťalky) je na soše původní, nebo nahradil pastýřskou hůl, s níž bývá sv. Vendelín zachycován obvykle.

Na podstavci je štít s hraběcí korunou tak jako na soše č. 5, ovšem bez klenotů a umístěný do kartuše. Domníváme se, že jde o znak, který má reprezentovat Jana Ludvíka Podstatského (1737—1756), předčasně zemřelého syna Jana Nepomuka Podstatského.

7. sv. Valentin — socha se nachází na pravé straně boční brány, jedná se o kopii z roku 1985. Podstavec je původní, vidíme na něm znakovou alianci s hraběcí korunou. Vpravo čtvrcený štít, v 1. a 4. poli paroží, ve 2. a 3. poli přivrácený dvouocasý lev, vlevo dvouocasý lev se zavřenou korunou stojící na třech hůrkách.

Jde o znaky manželů Jana Nepomuka hraběte Podstatského z Prusinovic (1707—1758) a jeho druhé manželky Johany hraběnky ze Žerotína (1715—1769), svatba se konala 9. července 1736 v Hustopečích.

8. sv. Karel Boromejský — socha se nachází na levé straně boční brány, jedná se o kopii z let 1997—1998, podstavec je také kopií originálu, ovšem se vsazenými původními oválnými štíty.

Na podstavci se nachází znaková alianci s hraběcí korunou. Vpravo čtvrcený štít, v 1. a 4. poli paroží, ve 2. a 3. poli přivrácený dvouocasý lev, vlevo štít pokrytý postavenými routami.

Jde o znaky manželů Jana Nepomuka (tehdy ještě svobodného pána) Podstatského z Prusinovic (1707—1758) a jeho první manželky Anny Marie Barbory hraběnky z Königsegg (1698—1735), svatba se konala 7. února 1728.

9. sv. Anna (s Pannou Marií) — socha je kopií z let 1997—1998, z heraldického hlediska je kopie podstavce provedena ahistoricky, nese alianci s hraběcí korunou. Vpravo paroží, vlevo lev.

Jedná se o znaky Jana Nepomuka hraběte Pražmy z Bílkova (1726—1804) a Marie Anny Karoliny hraběnky ze Žerotína (1723—1786), sňatek se uskutečnil 6. května 1749 ve Frýdku.

Znak Žerotínů měl zřejmě původně podobu shodnou s provedeními znaku na ostatních sochách.

10. sv. Konstantin — jedná se o kopii z let 1997—1998, zatím původní podstavec nese kartuši s rostoucí věží s jedním oknem. Snad se jedná o znak obce Hustopeč nad Bečvou, v němž bývá věž obvykle provázena dvěma štítky se zavinutými střelami.¹³

11. sv. Josef (s Ježíškem) — jedná se o kopii z let 1997—1998, podstavec je taktéž kopií se vsazenými původními oválnými štíty. Znaková alianci s hraběcí korunou. Pravý štít prázdný, levý čtvrcený, v 1. a 4. poli paroží, ve 2. a 3. poli přivrácený dvouocasý lev.

Absence obsahu pravého znaku není dána zvětráním kamene, neboť štítek byl stejně jako v případě sochy č. 14 prázdný již na počátku 20. století.

13 ČAREK, J.: *Městské znaky v českých zemích*. Praha 1985, s. 163.

12. sv. Ludvík — jedná se o kopii z let 1997—1998, na původním podstavci se nachází znaková aliance s hraběcí korunou. Vpravo čtvrcený štít se středním štítkem s dvouhlavým korunovaným orlem, 1. a 4. pole polceno, vpravo dělené pole se dvěma (1—1) růžemi, vlevo korunovaný (zřejmě dvouocasý) lev, ve 2. a 3. červeném poli modré břevno, levý štít nese na třech hůrkách dvouocasého lva se zavřenou korunou.

Aliance představuje znaky manželů Jana Josefa Guyarda hraběte ze Saint-Julien a z Walsee (1704—1794) a Ludviky hraběnky ze Žerotína (1727—1754), sňatek se konal 22. dubna 1754 ve Vídni.

Znak hrabat ze Saint-Julien odpovídá obvykle zobrazované podobě, jen 2. a 3. pole bývá popisováno jako černé se stříbrným břevnem.¹⁴

13. archanděl Michael — socha stojí na sloupu, který je pravou částí zadní brány na hřbitov, jedná se o kopii z roku 1899, podstavec je původní a nese znak, provedený ovšem v jiném kameni než podstavec. Na štítě na třech hůrkách dvouocasý lev se zavřenou korunou. Nakloněný štít s přílbou a příkrývadly je umístěn do znakového pláště. Přílba je zřejmě převýšena zavřenou korunou, z klenoty je patrný rostoucí lev ze štítu. Jedná se o znak hrabat ze Žerotína, s největší pravděpodobností Michaela hraběte ze Žerotína (1719—1779).

14. sv. Barbora — socha stojí na sloupu, který tvoří levou stranu zadního vstupu na hřbitov. Značně poškozený podstavec se znaky nese alianci s hraběcí korunou. Vpravo prázdný štít, vlevo čtvrcený znak, v 1. a 4. poli paroží, ve 2. a 3. poli přivrácený dvouocasý lev.

Původní soubor čtrnácti soch doplňuje ještě dodatečně socha Panny Marie Bolestné, na jejímž podstavci vidíme kartuši s korunou a monogramem, jenž lze zřejmě číst jako písmena J a P (Jan Podstatský).¹⁵

Nedaleko od kostela stojí ještě kříž z roku 1848, provázený novodobými kopiemi soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána. Originály soch pocházely podle dnes neexistujícího chronogramu z roku 1742,¹⁶ jejich podstavce zdobí znakové aliance Jana Nepomuka Podstatského a jeho druhé manželky Johany ze Žerotína. Tyto sochy nejsou vzhledem ke sledovanému souboru zcela bez zajímavosti.

Skupiny soch: Podstavce soch lze podle výtvarné výzdoby rozdělit do tří kategorií:

- 1) Bez heraldické výzdoby — sochy č. 2 a 3 = celkem 2 sochy.
- 2) S aliančními znaky — sochy č. 1, 4, 7, 8, 9, 11, 12 a 14 = celkem 8 soch.
- 3) S jednotlivými znaky — sochy č. 5, 6, 10 a 13 = celkem 4 sochy.

14 KADICH, Heinrich von — BLAŽEK, C.: *Der Mährische Adel*, s. 119, tab. 93; KNESCHKE, E. H.: *Deutsche Grafen-Haeuser der Gegenwart*. II. Band. Leipzig 1853, s. 640—643.

15 Autor textu Umělecké památky na Valašsku. In: Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, 1904—1905, č. 12, s. 45 čte dokonce písmena JNP (Jan Nepomuk Podstatský). Místní historická literatura uvádí, že socha stávala původně před kostelem, než byla nahrazena galerií soch, což by znamenalo, že jde o nejstarší sochu celého souboru, tedy vlastně ranější verzi téhož projektu. Proti tomu stojí tvrzení (Bohumil Samek, Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. svazek. Praha, 1994, s. 578), že socha původně stávala před starou školou (čp. 10), hypoteticky lze uvažovat o jejím přemístění na dnešní místo v polovině 19. století při zrušení školy. K tomu je možné uvést, že přinejmenším podstavec sochy odpovídá ostatním podstavcům galerie a svědčí pro zhruba současný vznik děl. Pokud by se sochou bylo počítáno pro výzdobu ohradní zdi již při vzniku galerie, byl by duplicitní výskyt sochy Panny Marie Bolestné velmi zvláštní.

16 *Umělecké památky na Valašsku*. In: Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, 1904—1905, č. 12, s. 45.

13

14

Analýza dat: Provedená identifikace znakových aliancí už má sama charakter interpretace. Zkusme ji prohloubit hlubším porovnáním s genealogickými údaji, které jsou k dispozici. Osoba iniciátora projektu je z literatury známá a potvrzuje ji heraldická výzdoba soch, byl jím Jan Nepomuk Podstatský z Prusinovic, císařský skutečný komoří, královský rada a přisedící moravského zemského soudu, který byl za své zásluhy roku 1744 povýšen do českého hraběcího stavu. Budeme tedy sledovat genealogické vazby vzhledem k jeho osobě.

Nejstarší manželský svazek zachycuje socha č. 4 — jedná se o rodiče Jana Nepomuka, v roce 1752 ještě žijícího otce, ale již zesnulou matku. Zjevná je tu tedy snaha zachytit již nepřítomnou genealogickou skutečnost, která má ovšem pro iniciátora podstatný význam. Aliance na sochách 7 a 8, po stranách boční brány, která byla evidentně místem, kudy ke kostelu kráčival majitel panství z blízkého zámku, reprezentují dvě manželství Jana Nepomuka. V zachycení již bývalého prvního manželství nemusíme hledat snahu zachytit osobní historii donátora, spíš jen fakt, že z prvního manželství žila v době vzniku památky dcera Antonie (č. 1). Manželství s Johanou ze Žerotína (č. 7) bylo v té době obdařeno již třemi dětmi (č. 6, 11 a 14).

Několik dalších soch (č. 9, 12 a 13) se pak přímo váže k rodině Johany ze Žerotína.

Narodila se manželům Františku Ludvíkovi hraběti ze Žerotína z falckenberské rodové linie (1682—1731) a Ludvice Karolině taktéž rozené hraběnce ze Žerotína z linie losinské (1693—1738).¹⁷ Manželé po sobě zanechali pět žijících dětí, nejstarší z nich byla právě Johana, tehdy třináctiletá (již dva roky vdaná za Podstatského), nejmladší Ludvice bylo teprve jedenáct let. Snad se nedopustíme příliš odvážné spekulace, když právě v této skutečnosti budeme vidět příčinu silného sourozeneckého pouta, které se snad projevovalo při realizaci hustopečských soch.

Máme zde zastoupeny tři Johaniny sourozence: Marii Annu Karolinu provdanou hraběnkou Pražmovou (č. 9), Ludviku provdanou hraběnkou ze Saint-Julien (č. 12) a bratra Michaela, nikdy se neoženivšího hraběte ze Žerotína (č. 13).

Poslední zaznamenaný sňatek (č. 1) se odehrál v roce 1757 — Antonie Podstatská si vzala Ottu Amadea Skrbenského. Další dva sňatky dcer Jana Nepomuka, k nimž došlo v roce 1760 (Karolina a Ludvík ze Žerotína a Ludvika a František Kořenský) a pro které byly evidentně přichystány sochy č. 11 a 14 s prázdnými štíty manželů, už nebyly na sochách zachyceny. Z jakého důvodu?

V té době byl již po smrti iniciátor projektu Jan Nepomuk Podstatský. Ten svou poslední vůlí z 18. září 1757 učinil dědičkami majetku své tři dcery. Jedinou majitelkou panství se pak 20. září 1760 stala nejmladší Ludvika s manželem Františkem hrabětem Kořenským. A ti jej již v roce 1763 prodali Pagatschům z Paburgu.

Zřejmě vlivem úmrtí Jana Nepomuka Podstatského a následných majetkových změn tedy jeho koncepce nebyla zcela dokončena, přestože Johana ze Žerotína — druhá ústřední postava souboru — byla na živu.

Koncepce souboru: Z těchto faktů vyplývá, že heraldická výzdoba soch zachycuje Jana Nepomuka Podstatského, jeho rodiče, obě manželky

a všechny děti a k tomu sourozence jeho druhé manželky Johany ze Žerotína (a jejich případné manželské partnery). Do této koncepce zcela zapadá deset soch.

Zbylá čtveřice soch má jiný charakter. Jde o dvojici významově nejvíce exponovaných soch (č. 2 a 3), které doplňují hlavní vstup do kostela a nenesou žádnou heraldickou výzdobu. To svědčí buď o tom, že vznikly o něco dříve a mimo koncepci, která je patrná u zbývajících souboru soch, nebo je absence heraldických znaků součástí celkového záměru. Nabízí se hypotéza, že vzhledem k umístění znaku Jana Nepomuka Podstatského na portálu kostela se zdálo být esteticky a významově nežádoucí tentýž znak opakovat na pohledově blízkém místě na podstavcích soch.

Další znak mimo uvedenou koncepci reprezentuje podle všeho obec Hustopeče nad Bečvou (č. 10), ať už jako spolufinancující subjekt nebo jako vstřícný výraz vrchnosti vůči její obci. Posledním znakem, který nelze vysvětlit v rámci navrhované koncepce, je hraběcí znak Podstatských (č. 5), jenž nemá protějšek v nějaké (nám známé) žijící osobě, ale použití úplného hraběcího znaku, uděleného Janu Nepomukovi Podstatskému v roce 1744, navozuje možnost, že podstavec sochy má reprezentovat právě toto důležité stavovské povýšení.¹⁸

Pokud jde o konkrétní umístění soch či spíše jejich podstavců, zřetelná je volba dvou manželských aliancí iniciátora projektu, které provázejí boční vstup do kostelního areálu, ostatní umístění znakových aliancí zřejmě nelze nějak logicky interpretovat, spíše odpovídá postupné realizaci, případně modifikacím původního záměru.

Rodinný památník: Pokud můžeme soudit z výzdoby podstavců, jednalo se o promyšlený plán, který neměl být v první řadě reprezentací urozenosti budovatele s důrazem na slávu rodu, pro což by se lépe hodily znaky přímých předků. Spíše šlo o jakýsi rodinný památník — zachycení jedné rodiny a nejbližšího příbuzenstva, při kterém hrály bezpochyby roli i osobní sympatie. Vždyť Jan Nepomuk Podstatský mohl dát stejně dobře prostor znaku své sestry Josefy, provdané svobodné paní z Minkwitzburgu — žila v nedaleké Skaličce a své děti nechávala křtít v Hustopečích. Neudělal to ovšem a dal přednost švagrům a švagrovým z manželčiny strany. Přítomnost znaků těchto příbuzných, starou češtinou „krevních přátel“, pak možná zavdala podnět k tradovanému příběhu o sochách pořizovaných „přáteli“. O vztazích mezi sourozenci Žerotínovými a manželi Podstatskými svědčí např. to, že sourozenci Michael a Ludvika ze Žerotína byli kmotry Ludviky Podstatské (1740), Michael ze Žerotína byl svědkem na svatbě Antonie Podstatské (1757), naopak Podstatský byl svědkem na svatbě Jana Pražmy a Marie ze Žerotína (1749) atd.

Datace: Údaje z literatury kladou vznik památky do roku 1752. Výsledky genealogicko-heraldické analýzy v žádném zjištěném údaji nejsou s tímto

17 Nejúplnější zpracování genealogie falkenberských Žerotínů má WELTZEL, A.: *Geschichte des edlen, freiherrlichen und gräflichen Geschlechts von Praschna*. Ratibor 1883, s. 123—127. Jen mimochodem zmíníme, že manželé František Ludvík a Ludvika Karolína ze Žerotína patří k zakladatelům trinitářského kláštera v Zašově, v jehož kryptě se nechali pohřbit oni i jejich dva synové, významným mecenášem kláštera byl také Rudolf hrabě Podstatský na Lešné (1689—1740), bratranec Julia Alexandra. Blíže viz František Šigut, Poutní místo Zašová. Valašské Meziříčí, 1942, zejm. s. 47—48.

18 Dodejme, že Jan Nepomuk Podstatský umírá bez mužských potomků a hraběcí titul zaniká s jeho dětmi, jiná linie Podstatských byla do hraběcího stavu povýšena již roku 1707 (a existuje dodnes).

tvrzením v rozporu. Data sňatků, jež lze spojit se znakovými aliancemi, sahají nejdále do roku 1757. Dvě sochy již nemají alianční znaky úplné — pokud jsou naše dedukce správné, mohly být v obou případech doplněny znaky manželů v roce 1760, což se ale nestalo. Vznik sochařské galerie můžeme tedy s jistotou klást do let 1752—1757. Pětileté časové období se zdá být počtu soch adekvátní.

V průběhu sochařské práce na souboru můžeme ovšem předpokládat jisté modifikace původní koncepce — 1755 umírá František ze Žerotína a „jeho“ socha v souboru chybí, ač bychom její přítomnost předpokládali,¹⁹ 1756 umírá Jan Ludvík Podstatský a „jeho“ socha č. 6 nese jen jeho znak, nikoli nedoplněnou znakovou alianci, kterou bychom u osmnáctiletého mladíka očekávali. Stejně tak nepřítomnost znakové aliance na soše č. 13 je zajímavá, když uvážíme, že Michael ze Žerotína neměl v té době ani čtyřicet let a byl tedy stále ve věku „na ženění“.

Vztah znaků a soch: Fakt, že znakové aliance byly či měly být alespoň v některých případech doplňovány dodatečně, svědčí o tom, že znaky *nevysjadřují pořizovatele* soch, byť samozřejmě nelze vyloučit, že v některých případech se nositel umístěných znaků podílel na financování sochařského díla. Z několika momentů však můžeme tušit, že do volby konkrétního světce jeho „nositel“ zasahoval, případně, že tato vazba mezi konkrétní sochou a znaky na jejím podstavci byla záměrným dílem pořizovatele. Kupříkladu:

- sv. Antonín (č. 1) nese znak Antonie Podstatské-Skrbenské,
- sv. Ludvík (č. 12), u nás poměrně vzácně zobrazovaný světec, nese znak Ludviky ze Žerotína, mimochodem provdané za šlechtice z původem francouzské rodiny,
- sv. archanděl Michael (č. 13) nese znak Michaela ze Žerotína.

Výběr světců byl samozřejmě ovlivněn řadou faktorů, např. socha iniciátorova patrona sv. Jana Nepomuckého byla již dříve realizována nedaleko od kostela, nebyla tedy logicky znovu umístěna na ohradní zdi. Stejně tak poměrně málo frekventovaná socha sv. Konstantina (pokud je určení soch správné) mohla být zvolena jako východisko z následující hypotetické situace: socha č. 10 byla uvolněna pro obec — jednoznačná volba, totiž sv. Florián, nebyla možná proto, že tento světec již sochu nedaleko kostela měl, byla tedy zvolena formálně velmi podobná socha, která ovšem představuje sv. Konstantina.

Podobných, více či méně opodstatněných hypotéz o vztahu soch a na nich umístěných znaků by bylo možno vytvořit více. Čeněk Kramoliš dokonce ve své povídce uvádí, že tváře soch odpovídaly hustopečským zámeckým hostům. Zřejmě se jedná pouze o literární fabulaci, nynější stav soch, z nichž je jen pět víceméně původních, však její potvrzení či vyvrácení zřejmě neumožňuje.

Shrnutí: Pokusili jsme se interpretovat soubor hustopečských soch jako svého druhu rodinný památník manželů Jana Nepomuka Podstatského a Johany ze Žerotína. O jeho jedinečnosti či typičnosti můžeme zatím jen spekulovat. Na základě shromážděných údajů jsme došli k závěru, že vznik díla spadá do let 1752—1757. Vlivem úmrtí iniciátora, jímž byl především Jan Nepomuk Podstatský, nebyla výzdoba některých soch zcela dokonče-

na, neboť dědicové v otcově (manželově) záměru nepokračovali. Hustopeče nad Bečvou pak brzy přecházejí do rukou jiných majitelů a rodinný památník se ocitá bez „své“ rodiny.

Příloha:

I. Genealogie Jana Nepomuka hraběte Podstatského (1707—1758)

Alexandr Julius Podstatský svobodný pán z Prusinovic, syn Julia Karla Podstatského svobodného pána z Prusinovic († 1714) a Marie Terezie svobodné paní von Brascican († 1709)

* 16. května 1672²⁰

† 20. (pohřben 25.) ledna 1758 v Hustopečích n/B

x 3. března 1707 v Příboře

Anna Terezie Wagen sv. paní z Wagenspergu, dcera Františka Adama Wagen svobodného pána z Wagenspergu († 1710) a Evy Kateřiny rytířky Halamové z Jičina (1647—1707)

* 1681

† 3. června 1736 (pohřbena 5. června) v Hustopečích n/B.

Děti Alexandra Julia Podstatského:

1. Jan Nepomuk Fortunatus František Josef Podstatský svobodný pán z Prusinovic

(28. listopadu 1744 povýšen do českého hraběcího stavu)

* 4. (pokřtěn 6.) prosince 1707 v Hustopečích

† 17. (pohřben 20.) října 1758 v Hustopečích

I x 7. února 1728

Anna Marie Barbora hraběnka z Königsegg, dcera Františka Maxmiliána hraběte von Königsegg-Aulendorf (1666—1710) a Marie Antonie hraběnky von Breunner (1669—1740)

* 11. dubna (srpna?) 1698

† 17. září 1735

II x 9. července 1736 v Hustopečích n/B

Johana hraběnka ze Žerotína (viz níže)

* 24. června 1715

† červenec 1769 ve Vídni

2. Josef Ignác Jáchym

narozen 19. března 1709 v Hustopečích n/B. (pokřtěn 21. března tamtéž v kostele) pohřben 11. dubna 1710 v Hustopečích

3. (Josefa) Anna Terezie

* 22. (křest 24.) dubna 1710 v Hustopečích n/B.

pohřbena 23. srpna 1717 v Hustopečích n/B.

19 Stejně tak bychom mohli očekávat také nepřítomnost znaku Ludviky ze Žerotína zemřelé roku 1754, ta je však zastoupena znakovou aliancí na soše č. 12, přičemž manželství s Janem Josefem Guyardem ze Saint Julien trvalo pouze od 22. dubna do 8. srpna 1754, kdy Ludvika umírá — Adam Wolf (ed.), *Aus dem Hofleben Maria Theresia's. Nach den Memorien des Fürsten Joseph Khevenhüller*. Wien, 1858, s. 346—347. Lze ovšem namítnout, že František ze Žerotína byl dostatečně reprezentován sochou č. 13, kterou přisuzujeme jeho taktéž svobodnému bratru Michaelovi.

20 Kurzívou jsou uvedeny údaje převzaté z literatury, které se nepodařilo potvrdit v matrikách. Veškeré použité matriky pocházejí z fondů Zemského archivu v Opavě a jsou dostupné na adrese <http://matriky.archives.cz>. Genealogii Podstatských podává nejúplnější PILNÁČEK, J.: *Genealogie Podstatských z Prusinovic*. Brno 1929, zjm. s. 16—17. Je třeba ale poznamenat, že zdrojem jeho genealogických informací nebyly v první řadě matriční zápisy, ale údaje ze šlechtických vývodů, mnohdy zatížené nejruznějšími omyly.

4. **Josefa Anna Terezie**

narozena (i křtěna) 11. června 1711 v Hustopečích n/B.

† (pohřbena?) 18. ledna 1758 v Zašově

x 4. června 1731 v Hustopečích n/B.

Kryštof Filip Konrád Erdmann Minkwitz svobodný pán z Minkwitzburgu, syn Jana Bedřicha svobodného pána Minkwitze z Mikwitzburgu (1659—1727) a Reginy Antonie svobodné paní Skrbenské z Hříště († 1715)

* 1690

† 1763

Děti Jana Nepomuka Podstatského:

1. **Antonie Marie Anna Terezie Josefa Juliana Barbora**

* 8. ledna 1731 v Hustopečích n/B. (13. křtěna)

† 17. září 1773 v Šenově u Frýdku-Místku

x 6. ledna 1757 v Zašově

Otto Amadeus Josef svobodný pán Skrbenský z Hříště, syn Karla Františka (1684—1768) svobodného pána Skrbenského Hříště a Heleny Markéty rytířky Skrbenské z Hříště (1693—?)

pokřtěn 15. dubna 1720 v Šenově

† 29. listopadu 1780 v Šenově

2. **Jan Ludvík Josef Valentin Julius Felix František z Pauly Fortunatus**

* 10. července 1737 (křtěn téhož dne) v Hustopečích nad Bečvou

† (14.) října 1756 v Hustopečích nad Bečvou

3. **Karolina Arnoštka Marianna Ludvíka Kunegunda**

* 2. března 1739 (křtěna 4.) v Hustopečích nad Bečvou

† 29. dubna 1765 (pohřbena 1. května) ve Velkých Losinách

x 6. července 1760 na Svatém Kopečku u Olomouce

Ludvík Antonín hrabě a pán ze Žerotína, svobodný pán z Lilgenau (na Velkých Losinách), syn Jana Ludvíka hraběte ze Žerotína, svobodného pána z Lilgenau (1699—1761) a Marie Františky hraběnky z Herbersteina (1697—1763)

* 14. ledna 1722

† 26. července 1808 v Brně (pohřben 29. července ve Velkých Losinách)

4. **Ludvíka Johana Juliana Michaela Nepomucena**

* 28. srpna (křtěna 30.) 1740 v Hustopečích nad Bečvou.

† 29. ledna 1792 v Olomouci

x 25. září 1760 ve Valašském Meziříčí

František Antonín Kořenský hrabě z Terešova, syn Ladislava Václava Kořenského hraběte z Terešova a Marie Josefy svobodné paní Šubířové z Chobyně († 1737)

* 1733

† 27. června 1790 v Dobromilicích

II. Genealogie Johany hraběnky ze Žerotína (1715—1769)

František Ludvík hrabě ze Žerotína, syn *Siegfrieda Erdmanna* svobodného pána ze Žerotína († 1708) a Anny Terezie svobodné paní Stillfriedové z Rattenitz (1640—1721)

* 3. září 1682

† 26. dubna 1731 v Olomouci (pohřben 28. dubna v Zašově)

x 1713 Ludvíka Karolína Barbora hraběnka ze Žerotína svobodná paní z Lilgenau, dcera Jana Jáchyma hraběte ze Žerotína (1666—1716) a Ludviky Aloisie Vilemíny svobodné paní z Lilgenau († 1737)

* 1693

† 29. července 1738

Děti Františka Ludvíka ze Žerotína:

1. Johana

* 24. června 1715

† červenec 1769 ve Vídni

x 9. července 1736 v Hustopečích n/B

Jan Nepomuk Podstatský svobodný pán ze Prusinovic (viz výše)

2. Michael

* 1719

† 5. ledna 1779 v 60 letech ve Valašském Meziříčí

3. František z Pauly

* 3. ledna 1720

† 29. prosince 1755 ve Valašském Meziříčí

4. Marie Anna Charlotta

* 15. července 1723

† 7. prosince 1786 ve Frýdku

x 6. května 1749 ve Frýdku

Jan Nepomuk hrabě Pražma, svobodný pán z Bílkova

* 6. dubna 1726

† 28. ledna 1804 ve Frýdku

5. Ludvika

* 29. března 1727

† 8. srpna 1754

x 22. dubna 1754

Jan Josef Guyard hrabě ze Saint-Julien a z Walsee, syn Jana Albrechta hraběte ze Saint Julien (1681—1743) a Antonie Marie hraběnky ze Stubenbergu (1683—1741)

* 17. září 1704

† 5. ledna 1794 ve Vídni

6. Josef

* 1728

† 8. března 1732 ve Valašském Meziříčí

O autorech

Mgr. Petr Jirák

archivář Státního okresního archivu Přerov
p.jirak@pr.archives.cz

Mgr. Bohumír Kolář

publicista a pedagog
bohkolar@volny.cz

PhDr. Jiří Lapáček

ředitel Státního okresního archivu Přerov
j.lapacek@pr.archives.cz

PhDr. Miroslav Marada

archivář Státního okresního archivu Přerov
m.marada@pr.archives.cz

Bc. Jan Mikulík

pracovník společnosti Archaia Olomouc o. p. s. a Muzea Komenského v Přerově
janmikulik@seznam.cz

Mgr. Jiří J. K. Nebeský

editor sborníku Kdysi a nedávno — Texty o dějinách Hranicka
jiri.nebesky@gmail.com

Doc. PhDr. Milada Písková, CSc.

Mgr. Zdeněk Schenk

archeolog Muzea Komenského v Přerově, Archaia Olomouc o. p. s.
shimmy@email.cz

PhDr. Jan Štěpán, Ph.D.

archivář Zemského archivu v Opavě, pobočka Olomouc
j.stepan@ol.archives.cz

Mgr. Aleš Vohnický

pedagog
vohnicky.a@email.cz

Doc. PhDr. František Všeticka, CSc.

fvseticka@seznam.cz